

OKO BESEDE 2003

Osmo srečanje slovenskih mladinskih pisateljev Oko besede je tudi tokrat potekalo v Murski Soboti, in sicer 7. in 8. novembra 2003. Kot zmeraj doslej je za pester in bogat program poskrbelo Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc, ki ga poosebljata Feri Lainšček in Franci Just.

V petek dopoldne so potekali obiski pisateljev po pomurskih osnovnih in srednjih šolah. Ob 15. uri se je v hotelu Diana začel simpozij, ki je stalnica srečanj Oko besede, zvečer pa je bila v Salonu Murske republike še slavnostna podelitev sedme večernice, nagrade za najboljše slovensko izvirno mladinsko literarno delo, izdano v preteklem letu. Nagrado, ki jo podeljuje Časopisno-založniška hiša Večer iz Maribora, je tokrat prejela pisateljica Marjana Moškrič za knjigo *Ledene magnolije* (gl. *Otrok in knjiga* št. 58, str. 76–79). Simpozij tradicionalno pripravlja revija *Otrok in knjiga*, na njem pa pisatelji in različni strokovnjaki vsak s svojega zornega kota osvetlujejo določeno aktualno vprašanje v mladinski književnosti. Doslej se je zvrstilo že osem simpozijev, na njih pa so udeleženci srečanj obravnavali naslednje teme:

1995: Nekateri aktualni problemi slovenske mladinske književnosti

1996: Ali so knjige lahko bolne?

1997: Mladinska književnost v času elektronskih medijev

1998: Seksizem v mladinski književnosti

1999: Etika v mladinski književnosti

2001: Humor v mladinski književnosti

2002: Drugačnost v mladinski književnosti

Simpozijско gradivo je revija *Otrok in knjiga* večinoma tudi objavila (razen prvega in četrtega simpozija).

Tema lanskoletnega simpozija je bila **SLIKANICA V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI**. Zamislili smo si ga dvodelno: kot predstavitev krajših referatov, ki ji je po odmoru sledila okrogla miza, na katero smo povabili tudi nekatere urednike in ilustratorje.

Izhodiščne misli in vprašanja za razpravo je pripravila urednica revije *Otrok in knjiga* Darka Tancer-Kajnih, ki je bila tudi moderatorka simpozija:

IZHODIŠČNE MISLI IN VPRAŠANJA

Glede na vsebino oz. namen slikanice delimo na:

- leposlovne ali iluzijske (v njih imamo opraviti s kvazirealnim literarnim svetom, njihova temeljna intenca je vzbujanje estetskega užitka) in
- izobraževalne ali poljudnoznanstvene, ki ponujajo informacije iz empiričnega sveta (čim starejšim otrokom so namenjene, tem večja in zahtevnejša je stopnja njihove dokumentarnosti).

Kako sta oba tipa slikanic zastopana na slovenskem knjižnem trgu in kako na največjem sejmu otroških knjig v Bologni?

Slikanica kot posebna zvrst knjige oz. specifična kategorija mladinske književnosti sledi razvojnim obdobjem otroka v širokem starostnem razponu od predbralnega do zgodnješolskega obdobja. Zato je razumljivo, da se je izoblikovalo več zahtevnostnih stopenj, ki se odražajo tako v zunanji obliki kakor tudi v likovni in besedni vsebini.

Kako se to dejstvo odraža v naših založniških programih? Zakaj je slovenska ilustracija kljub velikemu številu slogovno zelo različnih likovnih ustvarjalcev skoraj povsem omejena na otroške knjige?

Osnovna značilnost klasične literarne slikanice je prav gotovo ta, da je intenziteta njenega sporočila v enaki meri odvisna od kvalitete besedila in ilustracije, zato lahko v primeru uspešno realizirane temeljne zahteve te specifične književne vrste govorimo o likovno-tekstovnem monolitu.

Kateri pogoji morajo biti izpolnjeni, da obstaja optimalna možnost za uresničitev takšnih umetniških stvaritev?

V slikanicah lahko najdemo vse literarne zvrsti in oblike, nedvomno pa v njih prevladujejo besedila s pravljčno oz. fantazijsko in fantastično vsebino, kar se pokriva s t. i. pravljčnim obdobjem otrokovega bralnega razvoja.

Kako za vsako besedilo izbrati pravega ilustratorja? Kako lahko slikanica bralcu ponudi priložnost za obogatitev bralne zmožnosti in zakaj je ena najbolj intenzivnih in posrečenih oblik estetskega sporočanja?

Slovenska slikanica je postala pojem v naši kulturi in njeni stvarnosti šele po drugi svetovni vojni, svoj največji razcvet pa je doživela v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je uspešno lovila korak z nekaterimi najznačilnejšimi prizadevanji v evropskem in svetovnem slikaniškem prostoru, kar so potrjevale tudi nagrade in priznanja na uglednih mednarodnih prireditvah in tudi prevodi slovenskih slikanic (v času od 1946 do 1975 je bilo 329 slikanic prevedenih v

17 tujih jezikov; zastopanih je bilo 46 slovenskih avtorjev in 38 ilustratorjev). Slovensko slikanico je ustvarjalo veliko število pomembnih besednih in likovnih umetnikov. Ugodna založniška klima je podpirala tudi eksperimentiranje z likovnimi izrazi. Devetdeseta leta in čas po letu 2000 je obdobje velikih sprememb na slovenski slikaniški sceni: usahnile so mnoge slikaniške zbirke, izginile so celo založbe, nekatere vztrajajo z občasnimi slikaniškimi izdajami. Hkrati pa se je prvič na Slovenskem pojavila za slikanice specializirana založba (Epta), Svetlana Makarovič pa je kot prva in doslej edina besedna ustvarjalka dobila svojo slikaniško zbirko (Svetlanovčki).

Danes je na Slovenskem slikaniška ponudba po obsegu izjemna, toda ob njej se nam nemalokrat poraja vprašanje:

Ali slovenski založniki in bralci še prisegajo na visoko umetniško raven slikaniške produkcije ali pa se vedno bolj prilagajajo zakonitostim trga?

Večina slovenskih založb se vse pogosteje odloča za izdaje prevodov tujih slikanic, s katerimi naj bi si naši mladi bralci širili in bogatili svoje kulturno obzorje, toda:

Ali prevajamo res le najboljša tuja dela? In kaj ta prevladujoča založniška naravnost pomeni za razvoj izvirne slovenske slikanice?

Upad proizvodnje izvirnih slovenskih slikanic, upadanje tržnega deleža kvalitetnih slikanic ob odsotnosti vrednostnih kriterijev in potreba po promociji kvalitetnih slikanic in kvalitetnih slovenskih avtorjev so razlogi, ki so spodbudili prizadevanja združenja založnikov v okviru GZS za uvedbo praznika in nagrade IZVIRNA SLOVENSKA SLIKANICA.

Njen namen naj bi bil spodbujanje kreativnosti in kakovosti produkcije izvirnih slikanic, spodbujanje nakupnih navad staršev za izbiro kvalitetnih del, ki razvijajo otrokovo domišljijsko in jezikovno delovanje. Nagrada naj bi se podeljevala založniku, avtorju in ilustratorju vsako leto 2. aprila.

Zakaj ob večernici potrebujemo še nagrado za izvirno slovensko slikanico?

Uporabljena literatura

Marjana **Kobe**: *Slovenska slikanica v svetovnem prostoru*. Otrok in knjiga št. 4 (1976).

-- *Slovenska slikanica 1976–1986*. Otrok in knjiga št. 23/24 (1986)

-- *Priredbe klasičnih del iz svetovne književnosti za mladino v slikanicah za najmlajše*. Otrok in knjiga št. 1 (1972)

-- *Pol stoletja mladinskih knjižnih zbirk Sinji galeb in Čebelica*. Otrok in knjiga št. 57 (2003)

Niko **Grafenauer**: *Slikanica in njeno sporočilo*. Otrok in knjiga št. 4 (1976)

Kristina **Brenkova**: *Slovenska slikanica doma in v svetu*. Otrok in knjiga št. 4 (1976)

Slovenska slikanica in knjižna ilustracija za mladino 1945–75. Ur. Kristina Brenkova in Niko Grafenauer. Mladinska knjiga, 1978.

Maruša **Avguštin**: *18. Bienale ilustracije v Bratislavi*. Otrok in knjiga št. 52 (2001)

-- *Nekaj misli o sejmu knjig za otroke v Bologni 2000 in 20001*. Otrok in knjiga št. 52

-- *Ob 50. obletnici knjižnih zbirk Sinji galeb in Čebelica. Likovno razmišljanje*. Otrok in knjiga št. 57 (2003)

Robert **Inhof**: *Svet iz pajčevine. Ilustracije Marije Lucije Stupica*. Otrok in knjiga št. 54 (2002)

Referate so pripravili:

- **Marjana Kobe**, doktorica mladinske književnosti, področna urednica revije *Otrok in knjiga* za teorijo in zgodovino mladinske književnosti, avtorica temeljnih člankov o slikanici v slovenskem prostoru
- **Maruša Avguštin**, umetnostna zgodovinarica in publicistka, področna urednica revije *Otrok in knjiga* za ilustracijo, dolgoletna ravnateljica Muzejev radovljiske občine, kjer je v Šivčevi hiši edina stalna zbirka slovenske ilustracije
- **Lila Prap**, vrhunska ustvarjalka slovenske mladinske književnosti, ki je s svojimi avtorskimi slikanicami osvojila tudi mednarodne žirije in tuje založnike;
- **Lilijana Klemenčič**, knjižničarka in pravljničarka; publicistka, ki se ukvarja s časopisno kritiko mladinske književnosti; avtorica slikaniškega besedila o Kurentu; predsednica lanskoletne žirije za Levstikove nagrade, ki je v kategoriji za leposlovje namenila prvo nagrado avtorski slikanici Mojce Osojnik *Hiša, ki bi rada imela sonce*
- **Zvezdana Majhen**, pesnica in pisateljica, tudi avtorica slikaniških besedil; psihologinja in publicistka

Uredničinemu povabilu na okroglo mizo so se odzvali še:

- **Pavle Učakar**, akademski slikar in edini profesionalni likovni urednik za mladinsko književnost v Sloveniji, z dolgoletnim delovnim stažem pri Mladinski knjigi
- **Andrej Ilc**, urednik mladinskih knjig za najmlajše bralce pri založbi Mladinska knjiga, ki v Sloveniji gotovo posveča največjo in najbolj sistematično pozornost izvorni slikaniški produkciji
- **Margareta in Janko Dolinšek** z EPTE, *založbe najlepših slikanic*, ki je s svojim projektom Knjigobube letošnja slovenska kandidatka za mednarodno nagrado (IBBY) na področju promocije branja
- **Zvonko Čoh**, akademski slikar, odličen ilustrator za otroke in mladino; slovenska sekcija IBBY ga je s knjigo *Kekec in Bedanec* predlagala za mednarodno priznanje častna lista IBBY 2004;
- **Damijan Stepančič**, akademski slikar, ki je že leta 1999 prejel na Bienalu slovenske ilustracije priznanje žirije za inovativnost, leta 2003 pa je dobil Levstikovo nagrado; ilustrira tudi učbenike in delovne zvezke

Na okrogli mizi je bilo največ govora o aktualnih razmerah na področju ilustracije pri nas. Večina razpravljalcev je menila, da je bolj kot količina v tem trenutku problem kvaliteta slikanic. Uredniki so opozorili, da so za slikanice v tujini značilne zelo visoke naklade; tudi pri nas so v zlatih osemdesetih in devetdesetih letih dosegale 15.000 izvodov, danes samo še okrog 3000. Zaradi majhnosti trga bodo slovenske slikanice najbrž zmeraj potrebovale tudi subvencije. Udeleženci so podprli pobudo za ustanovitev nagrade za izvorno slovensko slikanico. Ob soglasni podpori pa so izrazili mnenje, da bi bilo nagrado bolje podeljevati 22. oktobra, na rojstni dan Kristine Brenkove, kot je bilo napovedano ob prvem praznovanju izvorne slovenske slikanice 22. oktobra 2002. Kristina Brenkova ima kot dolgoletna urednica nedvomno izjemne zasluge za sistematični razvoj slikaniških zbirk na Slovenskem.

V nadaljevanju objavljamo vse pisno oddane prispevke.